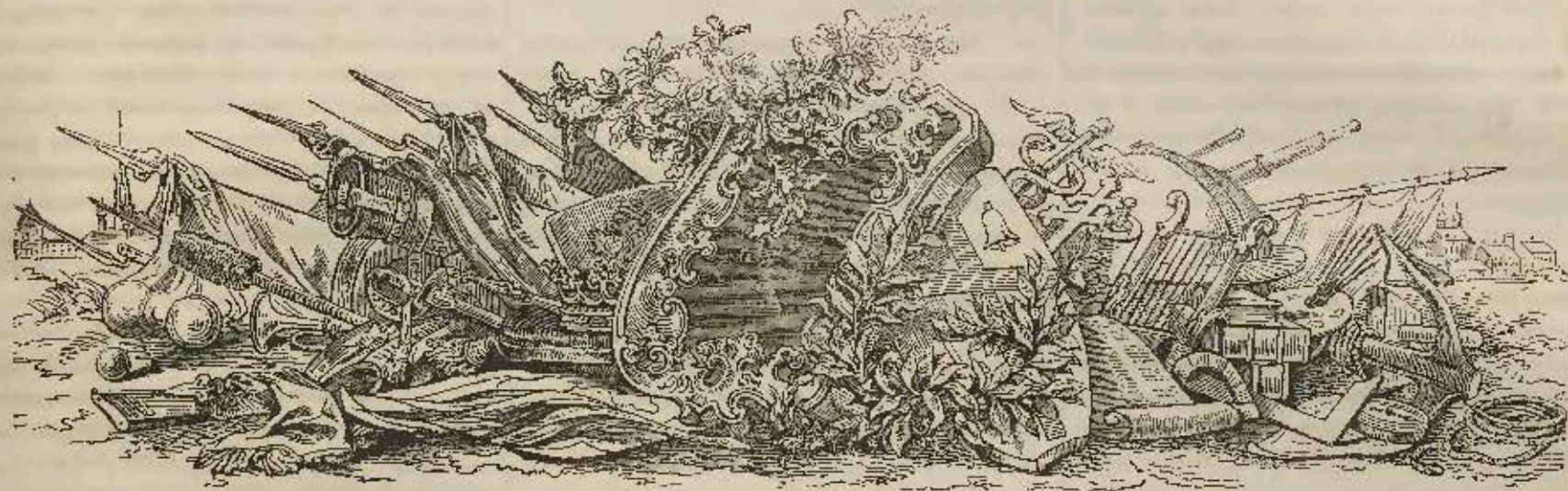
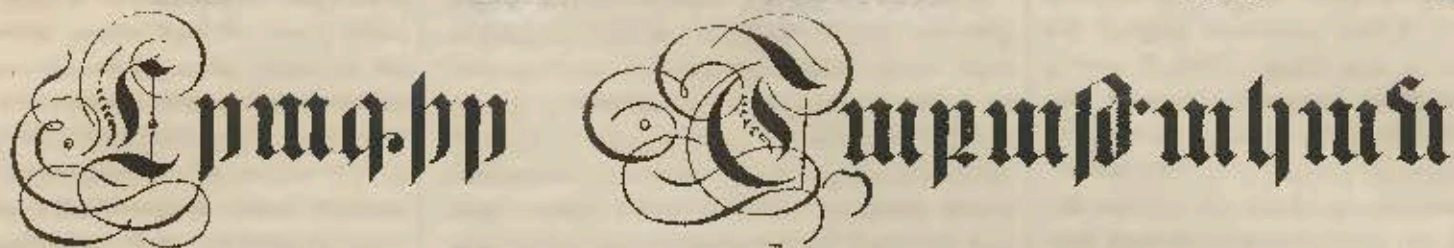

1857

10. 8. 15. 00. 00. 1. 14

ՓԱՐԻՉ, 27 Յանիար: Մեծափառ կայսրն իրէկ
Յլովդիէ հասաւ, կըսուի որ 4—5 շաբաթ հոն

ԼՆԳՎԱՆՆ պաշտօնէից եւ ժողովրդեան բա-
լլը մտադրութիւնն հիմաչ Լնդկաստանի վրայ
գարձած է, որ հնդկի զբաղ ապստամբութիւնն
բոլոր անդիտայինէսն եւ նաեւ. Մեղրիայի Հընդ-
կաստանի մէջ ունեցած կալուածները փտանդի
մէջ կը գնէ: Պէնկալայէն Մայիսի 27ին եկած
յսէնն առ ապստամբութեան վրայ հետեւեալ յո՛ւ-

— Վերդիանդ Կաբո արքեպիսկոպոս Բաշին 25-ին
Լինանեն ծամրայ էլաւ Բեղդիա երկնալու։ Իշ-
խանը զինքը վաւուրէն Լոնտոն բերող շոգե-
նաւին նաւապետին ծանրադին անդամաւորէ մնանի
մը եւ նուաժայններուն տուաւ աստի պարգեւեց։
— Լնգդիայի ժողովրդեան կրթութիւնը կալ-
ցի դնելու համար ժողովոսած մանուսկր ժողովոս

Յունիս 22ին Ալբերտ իշխանին գահակալութեամբը բացուեցաւ: Իշխանը ժողովրդին սկսեցին յատար խօսք մը խօսելով, ժողովրդին կրթութեան հիմնական վիճակը ծանօց: Աս խօսակցութենէն կը տեսնուի որ Անգղիայի և Աւստրիայի մէջ գրաւուած 4,908,606 երեքէն մինչեւ 15 ամբարտան ուղղութիւն միայն 2 միլիոնը դաստաւան կրթման իսկ մնացած 3 միլիոնի մօտ ուղարկ ամենեւին առանց կրթութեան կը մնան: Բայց աս դաստաւան գաւառը ապա կրթութիւնն ալ շատ պակասաւոր է: Վերջ գրուած խօսքն զրկելէ կէտը մէկ տարիէն պահաւ դաստաւան մէջ կը մնան, միւս կէտէն մեծ մասը տարի մը եւ շատ քիչերն 2—3 տարի կրթութեան կը պարտադրեն: Արդիւ միլիոն աշակերտաց մէջ 600,000ը 9 տարեկէն պարիկ են: Ասկէ ետքը տէրութեան անհնազապիւր ծանօց որ 1899էն վեր դպրոցաց շինութեան համար 2 միլիոն սղերկին և անոնց պահպանութեան համար 1,200,000 սղերկին ծախք եղեր է:

Ի ՅԱՆՈՒ

ԻՏԱԼԻԱՅԻ դանտան կողմերէն հասած հեռագրական լրերը կը ծանուցանեն ինչ յեղափոխականները դարձեալ քանի մը աւել ապստամբութիւն հանելու փորձ րին, բայց ստիկանութեան ազդու միջոցներով դադարեցան: Աստիկան խօսքի ինչն Յունիսի 27ին Ղեկավարը Բոնցո կղզին սկսաւ: Նոյն օրը կղզւոյն նաւահանգիստը շոգեւաւ մը մնաւ իր կրած վնասները նորոգելու պատրաստաւ: Իր մեծ կայմին վրայ Սարդինիայի դուռ բացուած էր, իսկ երկրորդ կայմը կարմիր դուռ մ'ունէր: Դաւն երկայն նետելու պէս խռովարարաց դուռ մը ցամաք ելան եւ յեղեցէ հասարակապետութիւն, պոռալով՝ հոն դանուալ պահպան զօրաց վրայ յարձակեցան, անոնց պաշտօնական սպաններէն ու խնցա մանկով աներուն կրակ տուին: Ընդհանուր նոյն գիշերն անկէ ծամուիլ ելաւ եւ Գալապոսիս եկաւ, ուր ապստամբները ցամաք ելելով, ուղեցին երկրին ներսերը, քայլել եւ ժողովուրդն ոտը հանել: Բայց կառավարութեան պատերազմական նաւերը զօրով հոն հասնելով՝ շուրջնաւը լսնեցին եւ վերեւը ցրուեցին: — Եսնոյն 30ին Լիւիսիայի մէջ ալ ապստամբութեան փորձ մեղաւ: Խռովարարաց բազմութիւն մը զաշտներով ստիկանութեան զինուորներուն վրայ յարձակեցան, եւ անոնցմէ 3 հոգի զոյգին սպաննեցին, բայց շուտ մը հոն հասնող զօրքը ապստամբաց վրայ կրակ քաւ, անոնցմէ 17 հոգի սպաննուց, շատերը վիրաւորուց եւ մնացածը ցրուեց: — Ճենու վայր մէջ ալ պոռալով խռովութիւն մը հանելու պատրաստութիւններ տեսնուած էին, բայց ոտիկ կանտիլիսը ժամանակին իմացաւ եւ քննութիւններ բնեղով քաղքին դանազան տեղերը շատ հրացան, աստիկանակ, գաղջի և ռազմամթեր դաւա: Նոյն օրը (29ին) Վոլքը գործնոցներու մէջ դաւաճաւ կեցան, պահանջողաց գնդեր գիշերը փողոցները պարտեցան, որով խռովութեանց առջեւն առնուեցաւ:

ՌՈՒՍԱՎԱՆ

ՌՈՒՍԱՎԱՆ մեծափառ կայսրն ու կայսրա հին Յունիսի 27ին Գիւլ հասան, եւ նոյն օրն անկէ դէպի Հանկուրկ ճամբայ ելան: Աւերին յերթուն նոյն լով կայսրը Հանկուրկէն Հանովեր գացեր է: — Ինչքանազան կը գրեն: Կայսերական պահապան զօրաց զնդերը, յատարադրելու եղած ուրոշման համաձայն երկայնութիւններու շինութեան աշխատելու սկսան, եւ հիմայ Վարչախ համբուն վրայ կը գործեն: — Չեղբայրներու գեմ եղած պատրաստութիւնները մեծ գործունէութեամբ կը շարունակուին: Արդիւ հեռուակայ բանակներն, առաջինը Վալկեր զօրադաւ տեղակային եւ երկրորդը Ղալկրատին (Կալկատան) Մալթայի գորտեկան աղակալին տակ, որոնք վերջին պատերազմին առնին տախկան տրչաւանայ մասնաւոր

կից կղած էին, շեքքեզնիսու գեմ կրթաւոր սրտը շուեցան:

ՍՍԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՍՍԱՆԵԱՆ ԿՈՒՄՍՈՒՄՈՒՆԻՍՏ ատաշտութեան ժողովքին նոր որոշման համաձայն ան առնելու տարականներն որոնք մասնաւոր արտաւար կամ վարչութիւն մը շունին եւ քաղքին տղահայրութիւնը վտանգի մէջ կը ձգեն, իրենց հայրենիքը պիտի խրկուին: Հիմն կառավարութիւնը մասնաւոր ուստիկանութեան սրէնք մը (նիւտի-դապիէ) շինելու պատրաստ է, որով կարելի պիտի ըլլայ աղու կերպով հակադրութիւն բնել:

— Մարտախալը ընտրութիւններուն ցանկը վերջապէս հրատարակուեցաւ, որն որ ինչ Կալկիայի գետնային եւ գործակալներուն փարիզ խրկած անգլիկութիւններէն կ'ընկալէ միւլիման բոլորովին հակառակ է: Փարիզի մէջ ասոր լուրը շատ ահաւորութեամբ ընդունուեցաւ: — Իշխանութեանց միանալուն նկատմամբ շատ հաւանաւոր կ'ընկալուի որ Ղորա Գալապոսիս առաջարկութիւնը յատար պիտի խրկուի պայման ինչ Մարտախալի եւ Վալկիայի մի եւ նոյն օրէնքը պիտի տրուի եւ երկուք ալ նոյն կառավարութեան կերպը պիտի ունենան, բայց երբեք իրարմէ հեռ պիտի չմիանան: Ասով թէ միւլիման ուղղ Կալկիային եւ թէ անոր հակառակ կեցող Վալկիային կամքը կը կատարուի: Ռուսաց եւ Գալապոսի կառավարութիւններն ալ աս առաջարկութեան իրենց հաւանութիւնը տուած են:

— Կարաապալէն Եկրամի լրագրին կը գրեն: Տանիւց իշխանն իր բոլոր թիկնապահներով Օսմանի վանքը գնան եւ անկէ հրոգորտակ մը հանեց, որով ամեն հոգիներ կը կրկնապատկէ: Ժողովուրդն աս ոտը կարգադրութիւնը մեծ տհաճութեամբ ընդունեցաւ որովհետեւ պաշտօն տուրը տալն իր կարգութեան վեր է, մանաւանդ որ Գարաապալի աստիկան չէ թէ իւրաքանչիւրոց ստացուածքին համեմատ ալ կառավարութեան ուզածին շափ կ'առնուին:

ՌՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ԳՈՂԳՆԱԿԱՆ ԿՈՒՄՍՈՒՄՈՒՆԻՍՏ

Գ.Բ.ՈՒՍՈՒՆԵՐԻ

ԱՇԽԱՏԱԿԱՆ ԲՈՒՄՈՒՄՈՒՆԻՍՏ ԸՐԱՄ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՒՄՍՈՒՄՈՒՆԻՍՏ

Գ.Բ.ՈՒՍՈՒՆԵՐԻ

Նոյն միջոցին ժամանակ անհրաժեշտ կղկցեաց նաւապետը վրնելու, որուն մեծամեծ ծառակները վրաններով եւ զօրներով պարգարուած ահագին կերպարանք մ'ունէին: 160ի չափ մեծ ծառակները կային 40—50 տար երկայն, 170 հասալ աւելի ուղղիկ ծառակներն, որոնց ամեն մէկ կողմը մէկ առաքաւա և մէկ վրան ունէին: Եսնն ալ իրենց պատարադրական զգեստներ հագած էին, ցեղապետներուն զգեստն երկը կտոր կերպակ կը կապուէր, որոնք մէջ անդերին ծակ մ'ունէին, եւ ան ծակէն երեքն ալ վրայէ վրայ գլուխին կանցընէին: ամենէն վրայի կերպանն որն որ ամենէն երկայնն էր ճերմակ գոյն աւելը, միջինը կարմիր, իսկ տակինն, որն որ ամենէն կարճն ալ էր, խուր գոյն մ'ունէր: Արահներն ուստով հիւսուած ու փետուրներով եւ անամոց ժամկերներով ծածկուած էին: Ուստի սաղաւարտի անդ գլուխին հինգ տար բարձր գլանաձեւ խոյր մ'ունէին, որն որ թռչնոց գլուխին փետուրներով զարգարուած էր: Նաւատար, որանք 8000ի չափ կային, բիրտով, բրիլիանով, սրածայր երկուսներով, աղեղներով, նետերով, եւ մեծ քարեր նետելու պարատիկներով զինուորուած էին: Աս վրնուորներն ի պատիւ Անգղիացոց նաւական կրթութիւն մ'ըրին պատերազմ մը ձեւալցնելով,

որն որ Անգղիացիները շատ պարտուց, եւ հետեւեալն Եսնաց ծովական պատերազմին շատ կը նմանէր:

Մագալախի ծոցին մէջ կեցած առններն պէշաքի մը ջրոյ տակաւ մը դողալու ժամանակ բանուեցաւ: Գուր դասիկա Ուղղիւշին խրկեց եւ բանտ դրաւ, եւ նոյն անարգ վիճակի մէջ Օւրոն եւ ուրիշ ցեղապետներուն ցարսեցաւ: Օւրոն աղաչեց որ իրեն թողութիւն տրուի, բայց Գուր իրեն աղաչանքը մերժեց լսելով որ ինչպէս որ իմ նաւատարք անդալցնելուն բան դողած առններն խափ կը պատճառեն, պոստէս ալ պետք է որ ձերինները մեզմէ բան գողցած առններն պատճառեն, աս պատճառը վերջը համոզուց եւ նոյն իր ժողովրդին ալ խնացուց: Ուստի զոնկեցը վրաններուն քովը բերուեցաւ, պահակալ հոն եկաւ, եւ յանդար որը ծառի մը կողմէ լով 24 Գուրուսի հարուած բնդուեցաւ: Եսնն Գուրան ժողովուրդը խրատեց որ ալ ասէ ետեւ գալու իրեն չընեն: Իրենց վրայ աւելի եւս տղաւորութիւն մ'ըլլալու համար, նաւատար զինուորական հանգէս մ'ըրին եւ գնդակով լեցուած հրացան պարպեցին:

Ճամբայ ելալու օրերին դասալիք նաւատար մը կղզին մնալու մտք ծով նետուեցաւ եւ սկըսաւ լողալով փախել: Ըստ մը ստուգուեցաւ որ նոյն իսկ թագաւորը զինքն աս գործին յորդորած էր, եւ անդայից ալ եթէ փախելու բուրք երկրին մէջը վերջ պիտի պահէին: Բայց Գուր կտուէն մարդ հասցնելով բռնել տուաւ, եւ թէպէտ վրան շատ կը գլխար, բայց զինուորական կարգը պահելու համար երկու շաբաթ շրջալի պարկէ ստաւ:

Սկից վերջը ճամբորդները Հուսէին կղզւոյն Օվհարէ նաւահանգիստը խափախ նետեցին, ուր յատարան բարեկամական յարաբերութիւն տեսնուեց: Հիւ նորէն սկսաւ: Բեւեռներն եւ ուրիշ վտանգները հաւած ապաւած ըլլալով հոն նաւերն դարբններու ձեռքով բեւեռներ շինեցին: Ըստ յաւալ աս անդալցնելուն ալ բաժնուելով ճամբանին շարունակեցին, եւ Ուղիւշ հասան, ուր քիչ մ'առնին կեցան: Հոն Գուր Գորապալ տեսաւ: Գուրապալի մը հանգիստով, որն որ իր երկրին գիշաբանութիւնը քաջ գիտէր, առիթ ունեցաւ իրեն հետ իրենց կրմինը վրայ խոսակցելու: Աս հասարակ աս ուղիւղեղապալն ամեն կղզիներուն կրմնը տեսակ մը բազմաստուածութիւն է: Եւրաքանչիւր կղզի իր գիշաբանութիւնն ունի, բայց ամենն ալ կը հաւատան որ Բարձրագույնն է, որն որ տիեզերքն ստեղծած է, թէպէտ եւ ամեն կղզի նոյն կալին մասնաւոր անուն մը կուտան: Աս բարձրագույնը շատուած մէջ, զատ Օսմանացոց շատուածը ծովու տարիչ կը համարուի, որն որ ուրիշ գիշերէ կը կառավարուի: Օ-Մուրվիէ շատուածն ալ ուղիւղին ստեղծած է, եւ գեանաշար ուստաւորն ինքն է: Երեզակուն մէջ ուրիշ շատուած մըն ալ կը բնակի Գորգոնմ-Հորգիլիլի ստուամբ, որն որ արեւը կը կառավարէ, եւ գիշեցիկ գեմ մ'ունի, մագընն ալ մինչեւ ոտքը կը հաննի: Կը կարծեն, որ մեծոքներուն հոգիներն արեւուն մէջ կ'երթան, հոն բնակելու համար, ուր որ հաջի ծառի պատու, եւ խոյ կ'առնեն, որոնք եփուելու կամ մարմաւելու հարկաւորութիւն չունին: Գարձեալ լուս իրենց կարծեաց, իւրաքանչիւր մարդ իր մէջը հոգեւոր շնչաւոր էակ մըն ալ ունի, որն որ Գէէ կ'առնանուի: Աս էակը, մարմնը մեծներէն ետքն ալ գեւ կ'ապրի, եւ փայտեղէն քանդակներու մէջ կը բնակի, որոնք գերեզմանին շուր կողմը կը գրուին: Լուսինը Օ-Հէննա անուամբ շատուած հիւ մը ստեղծուած է, եւ ամէկից ալ կը կառավարուի: Աստիկանն ալ Գէգոր-Մագորոն շատուած հիւն ստեղծուած են: Իսկ հալքը Օրրէ-Օրրէ շատուածն կը կառավարուին: Բայ ի աս երկրորդական առաւածներէն, երրորդ կարգի ուրիշ շատ տոտուածներն սլ կան, որոնցմէ ամենը շուր տոտուածներ կը համարուին, որոնք

որ մարդիկները քնացած աստեղ կը միացնեն: Հնդկները բարի աստուածներուն աղօթք կ'ընեն, բայց ասանց ձայնի. այնպէս որ իրենց աղօթքը ընելը միայն բերաններուն շարժելէն կ'իմացուի: Այնպէս կը կարծեն որ երբոր քարմն աչքն երկնք կը բարձրացնէ, աստուածութիւնն իր վրայ կ'իջնայ եւ իրեն Տէս կը խառնէ, ասանց տեսնուելու, եւ տեսնց լուսելու: Ապի կարգի աստուածներուն խորոված խոցեր, թռչուններ, եւ որիչ կերակուրներ կը լոճեն, բայց աւելի ստորին աստուածներուն մանաւանդ չարելուն ամենեւին ցո՛ւ չմատուցուի: Կրտսէն թէ աս չոր տաւառներէն ոմանք անբնակ կղզի մը կը բնակին, որ որ հսկայ եւ պլանդակ մարգարէ կերպարանքով կ'երևան, եւ ան եղբրքն մտնեցողները կը կրնան:

Հռենոսի 14ին Ալիէ Գէաին իսլամականութեն ելելով Հոգի կղզի անջնակ անցան, եւ իւր կղզին մին ալ գտան, զորն որ իրենց Թալմբուզըն անուանցին: Զոհրոսի 20ին ամենամօթ երկիր մը անանուցաւ, ասոր եղբրքը մատնորով բնակիչքը իրա եւ թշնամի գտան: Հրացան պարզելով շրջան վերենք վաղցնել, եւ մէկը Վազգին անգ մը նետելու: չափ բաւական մտնեցաւ, բայց տէգն անոր ուսերուն վրայէն անցաւ գնաց: Վազգ քիչ մը կնցաւ նայեցաւ, եւ իրեն վրայ կրակ բնէն արգելեց, անանով յանգուէն Հնդկին աղատեցաւ: Աստեղս վայրենիներու կղզի անուանցին: Ասկից ալ ծամրայ ելելով, շատ պղտիկ կղզիներու առջնէն անցնելէն վերջն ամենայն 25ին Բողգէրտամ կղզեցն, զորն որ տեղացիք Անամիլա կը կոչեն, հիւսիսային կողմն խորխոր ձգեցին: Կղզեցն ներսերն այցելութեան ելելով, երբոր ես զարձան, իսկ անկողնոց բերած պտուղներու վրէժաւ գտան, բայց միւս զրուցաւ որ վերաբային մէջերնէն չէ, որն որ տեղացիք բաւականութեան վրայ վստահանալով անանին որսի պայած էր: Ասկից իր որսայած 12 բաղերով ծովիցը դարձաւ, եւ տեսաւ որ մահացի հոնէն ցարուեր է: Կղզիցիք, որոնք որ իրեն փնջ վիճակի մէջ ըլլան իմացած էին, իր չորս կողմը ժողովեցան. իսկ ինքը մահացի տեսնելու համար պարագ աղը լլոյն մը վրայ կըլլէն վերջն, իրենց մէ ծառակուր մը վարձու բռնեց, որոյն զն անով կարենայ իսկ երկաւ: Բայց ծառակուր մտնելու աստեղ կղզեցիք իրեն բաղերն ու հրացանը ձեռքէն յափշտակեցին, եւ իր իրթան ալ արդէն լեցին: Ասկից քարապիտ շորէն բլրին վրայ կըլլաւ, բայց հոն ալ կղզեցիք իր քափ ժողովելով ինչ որ ունէր կողոպտեցին, եւ աւելի շարագոյն բնելու կը ապառնային: Ախրաբոյն ինքը վերը պաշտպանելու համար գէր շունեմարով՝ գրգռեցն անկախորդներու պատանն մը հոնեց եւ սկըսաւ նային իրեն: Կրակի վէրք մ'իջնայ ցուցնել, տեղացիք ասկից խափուելով երեք քայլի շափ ետ քաշուցան, բայց միշտ նիկակնէն գէպի իրեն դէմ ուղղած կը բռնէին: Ախրաբոյն սառցիկ կը յաղթուէր, եթէ որ բազմութեան մէջն եւրիստարգ մ'իջնէ օգնութեան չհասնէր. ասկից համարմակութեամբ մը բազմութեան մէջ նետուելով միւսաբոյն իր պաշտպանութեան տակ աւաւ, եւ իրեն քանի մը պտուղ տուաւ որպէս զն քիչ մը կարգուի: Դոյն միջոցին ծամբարդներուն իսկաւր ցամաք հասնելով բոլոր կղզեցիք աներկեցիկ ելան, բայց ի ան երիտասարդէն եւ իր հօրմէն, որոնց մարգարէութիւնն տաւտ պարզուելով վարձատրեցին:

Հոս իմացան որ մատուր կղզիներու շրջան մը կայ, որոնցմէ կըլլան մէկ քանի տեսնել, գուր ձեռք կղզիներու խումբ մըն ալ գտան, որոնք տարածութեան երեք լայնութեան եւ երկու երկայնութեան տարածան կը բաժնուցուէր: Վազգ ասկիցն իրենց բնակչոցը բնութիւն բնութեանն եւ հաճի վարմանը համար քարեկամութեան կղզիք անուանեց:

Դոմանին գէպ ի արեւմուտք ուղղելով Բուրի 15ին պղտիկ կղզի մը հասան, որն որ իր բազ-

մաթիւ կրտսէրուն համար, Կրտսի կղզի անուանեցաւ: Դոյն ամեն 18ին բարձր երկիր մը հասան, եւ երկու որ ասոր երկրորդ պարտելէն վերջը Վալէգոյ կղզեցն մէկ իսլամականութիւն մէջ խորխոր ձգեցին, զորն որ Վազգ Գոնտուիլի եւ Վազգիստ անուանեց: Եւ սկզբան բնակիչներն այնպէս կ'երեւային, որ թշնամիութեան օգի ունէն: Դոյն, բայց Վազգին բարեկամական վարմանը շուտ մը հաշտուցան, եւ աստուորի մէջ շատ պտուղ կը վարուէին: Շատ թուի էին, արտաքին կարգի պլանդակ, եւ իրենց վարմանը կապիկ շարժումներուն կը նմանէին:

Կաւերը բաց ծով ելլանուն պէս որիչ լուսնային կղզիներու հանդիպեցան, որոնց անունները տուին: Վազգ աս կղզիներէն մէկը շատ հասնելով, եւ մանաւանդ ջրի ու փայտի ալ ստուտիկ հարկաւորութիւն ունենալով, ուղեց ցամաք ելլալ: Եւ վերջ մանաւանդուն պէս տեղացիք ուղեցին ծամբարդներուն իսկաւր ցամաքի վրայ քաշել: Բայց Վազգ նոյն արգելելով, իրենք ալ խորհուրդ տուին որ գէպ ի ծոցէն վեր յառաջ երթան: Վազգ իրենց խորհուրդն անալով գէպիցիկ ելլելով մը քով կղզիներու բազմութեան մ'առջնէ ցամաք ելաւ եւ ձեռքը գուր ծիւղ մը բռնած գէպ ի կղզիները սկսաւ յառաջանալ, եւ տեղացիներէն շատ մտնումական եւ քաղաքաւորական բնութեան իրեն գտաւ: Թեպէտ եւ ոչնչ չափ բարեկամութիւն կը ցույցնէին, ի վերայդ տարածեցին Վազգ միշտ գտնուէր դիտելու վրայ էր, մանաւանդ իրենց ցեղացիներն շարժումներն, ինչու որ ամենքն ալ աղէկներով, նետերով, նիզակներով, անգրեւով եւ բլիւրով վնասորուած էին, եւ ցեղացիներն ստատիկ կը բաղձար որ ծամբարդներուն նաւակը ցամաք քաշուի, եւ իրենց ասան քանի մը պարզուէր պաղտութեամբ բնութեան էր: Աստի Վազգ նաւակ սկսաւ դառնալ տեղացեց նշան բնելով որ նորէն կը դառնան, բայց իրենք անոնց կ'ըմբի արգելեցին, եւ երբոր ծամբարդները իսկաւր կը մտնէին, ոմանք կ'ուր բնելու սկսան, ոմանք ալ իսկաւր անաւաղ ձեռքէն թիկերը յափշտակել կ'ուզէին: Վազգ իր հրացանը ցուցնելով, քիչ մ'առնէ սկսած զորդքնէն եւ կնցան, բայց քիչ մը վերջն իրենց վրայ քարերու, նիզակներու եւ նետերու տարտի մը թափելու սկսան: Վազգ իրեններուն հրամայեց որ կրակ ընեն, բայց հազիւ երկու հրացան պարպելով կըլլան վերենք եղբրքն վնասել ու ծաւերու եւ թփերու ետեւը փախչելու, ուստի որ գեւ. քար կը նետէին: Անոնցմէ շատը կ'իտու մահ գետինն ինկան, բայց քիչ մը վերջն երկու քրտը կըլլան ու սաղաթ անտառը փախան: Ճամբարդներն երկու վրայ որ միայն ունեցան: Վազգ աս տեղը անունը Կոտիլներու դրախ դրաւ:

Ասկից ծամրայ ելլալով շատ կղզիներու բազմութեան մէջ պտուղներն եւ հոն իրենց ցննուութիւններն ընելէն ետեւ, ըստ ու փայտ տեսնելու համար եւ մանաւանդ հարուստ կողմերը նորէն ցննելու մարդ Կոր Զելանդիա գտցին: Վազգ անմիջեւ 45ին երկիր մը հասան եւ երկրորդ որդ գնդեցիկ իսլամականութիւն մէջ խորխոր ձգեցին, ուր որ աղէկ բնութեան իրեն գտան: Դոյնց հետ աստուոր բնելու աստեղ նաւասակը իրենց բազմութեանն ներգրելով, կըլլա գիծ մը քաշեցին եւ տեղացեց հրամայեցին որ անկից ներս չմտնեն, անոնք ալ ճշգիւ հրամանը կատարելով գիծն չորս կողմը շարուած աստուոր կ'ընէին: Բայց որովհետեւ իսլամական ալ իրենց մէկ ծեր շատ կը նիկէին, ինքն ալ ծամբարդներուն նմանելով կըլլա գիծ մը քաշեց, եւ իսլամական աղէկցի որ ներս չմտնէ ու բաղրակն մէջ տեղը նստած սկսաւ, աստուոր բնել: Կղզեցն բոլորաբար պարտելով իմացան որ շատ բնութեան է. իր քանի մը յաղտութեամբ համար Վազգ աս կղզին Կոր Գոյիտուիա անուանեց: Հոս միշտ չէ. Դոյն աստեղ գեւ. անմտնութեան կողմ ցանապան անկեր ժողովեցան: Հոգի համարաւորութիւն մը գիծերը նորէն վտանգի մէջ ձգեց ժայռի մը դառ-

նուելու, բայց հիւզէն երեւոյթ մ'իջնայ հոգն ու փախ փախտեց: Աս երկուցիւն ուրիշ լուսն չէր բայց եթէ արեւուն սկաւառակն մեծութեան չափ աղստ լուսով գնդակ մը, որն որ Կոյիտուիա կըլլան իսլամականութիւն, Կոյիտուիա լին յառաջ փայլուն կայծեր տալով: Աս երկուցիւն գրեթէ ի հարկէ զով հոգ մը կ'աւաւեր, որն որ իրար ալ շատ շուրջու երեւցաւ: Աս հոգիին օգնականութեամբ ծամբարդն դէպ ի արեւմտեան հարաւ շարունակեցին, եւ հարուստ մարգարէներով բայց անբնակ կղզեց մը հանդիպեցան, որն որ Կոր Գոյիտուիա կըլլա անունը:

Ախրաբոյն Զոհրոսի 18ին Կոր Զելանդիայի Զարդոյ թագուհին ծոցին մէջ խորխոր նետեցին, ուր որ Վազգ նաւը նարպիւ տուաւ: Կնչպէս որ վերը պատմած էինք, Վազգ Աստուոր գտնելու համար աս կողմեր շիջ մը լուսն զած էր. աս շիջն իր թագուած անոր փնտրելով շրջան գտնել, ասկից իմացան որ Աստուորուր իրենց երթալէն ետքը հոն եկած եւ շիջ գտած պիտ'որ ըլլայ: Կոյիտուիա 15ին ծամրայ ելան, եւ միշտ անոնց 27ը զանազան լայնութեան տարածաններուն վրայ պարտելէն վերջը Վազգ աս Սփէրանտին մէջ ալ ուրիշ երկիր գտնելէն յոստահուցաւ: Ընոր համար որոշեց որ Կալիւլանի ներքեցին արեւմտեան բերանը մտնէ: Կալիւլանի 17ին ուղղած տեղը հասաւ, բայց հոս երկիրը յառաջուն տեսածն շատ տարբեր էր: Բարձր, քարու եւ ասանց կոտորուածութեան լեռներ կը տեսնուէին. որոնք ուր գաղափներ, եւ զարհուրեղի զոտիպայներ ունէին. բոլոր երկրին կերպարանքն անբեր ու վայրենի էր: Այստեղ ամենայն ամեն նաւահանգստի քով կըլլան ջուր եւ փայտ գտնել. վայրենի թռչուններ ու տագնաւ բազմութեամբ կը գտնուէին: Վազգ ասան ձին կղզի մը վրայ որտեղ կըլլալով տագնաւ մեծ բազմութեան մ'առաջ, որոնք որ փնտուր փոխելու ժամանակին ըլլալով չէին կրնար թռչել, անոր համար եւ թանաքաւ հոտի չափ մէկէն սպաննուցան: Աս գէպքի պատճառաւ Դոյն կղզին Սաղերու կղզի անուանեցաւ: Վազգն անգլակալն ալ նոյն օրը 40 տագ որոաց, եւ ծովու 300 հաւ կ'իթ ժողովեց, որն որ նաւաստանայ շատ հաճելի կերակուր մ'եղաւ: Ծամբարդն շարունակելով Տեղութեանց երկիրը հասան, ալ որ դարձեալ եւրեք մաս բաժնուած որտեղ կըլլան, ասի մահացիք ծովու աղիւն որտեղ օրսար, իսկ միւսները լուսնան պիտ' որսային: Կոյիտուիա համար ամեն աղ կը յարմարէր, որովհետեւ ծովիցիքն անոնցմով ծածկուած էր, եւ սցնայիս աղմուկ մըն ալ կը հանէին, որ լուսն կը կարծէր թէ կըլլայ մէջ կողմերու եւ ցուրբու բազմութեան մը կայ: Այնպէս բնութեան կամ պարզ էին, որ գաւառաւում միայն կըլլային սպաննուել: Ընոր 10—12 օրը երկրորդ եւ, եւ 700—800 իտը կը կըլլան: Կէկ քանին սպաննուելով տաւառներուն մէջը 10—12 հատ կըլլա, ծոցի եւ մարգարէ բաժն կըլլան մեծութեամբ քարեր գտնուցան:

Կոր Զելանդիա:

ԵՆԵՐՈՅ ԲՈՒՇԱՆՆԵՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԲՆԵԱՆ ԶԱՐԴՈՒՐ

Կանի մը տեսակ տարբեր (մամուկ) տեղի զարմանալի դարան մը կը ընեն: Իրենց հիւսած ոտայնը Կանի եւ ուրիշ անոր նման ձիւներ բրանելու համար է, որոնցմով իրենց ապրուստը կը հոգան: Կանիներն կարգն ամեն մէկ տեսակ սարդի ոտայնին մէջ մէլմէկ կըլլա է. բայց ամեն ալ արտաքին կարգի գեղեցկութիւն եւ աղնուութիւն մ'առնին:

Վերջու մէջ քանի մը տեսակներ կան, որոնց կերակուրը ջրէն գուրս աղորդ ձիւներ են, զանոնք որսալու համար այնպիսի միջոցներ կը բանեցնեն որ մեծ արամուտեան գործ մը կրնան կործուել: Ծանծորս լուսած ծովը Կանի գէտին մէջ կը գտնուի, եւ ջրի անկերուն վրայ կը

յոյ ձգնելովն կ'ապրի. ասիկոյ ձգի մը տեսնելովն պէս բերեցա՞նք քան իմացի մը կը նշանակէ, այնպիսի ձգի ունեւոր որ ձգին գրեթէ միշտ ընդ մէջ կը ձգէ եւ շատ մը կը կնքէ: Եւ որովհետեւ գիտէ որ եթէ ձգին շատ մտնեալու ըլլայ, անիկոյ վատագը կը զգայ եւ կը փախչի, անոր համար իր ջրեղնէ գնդակը քանի մ'որով հետեւէն կ'արձակէ, որով ձգին զինքն ամենեւին չիկրոր տեսնել:

Չորրորտանեայ շատերն այնպիսի պտուղներէ կ'ապրին, որոնք միայն ամառն ունենալով մէկ ժամանակը կը գտնուին, ուստի բնութիւնն այսպիսի անասնոց մը մ'կ'առնէ արդարեւ մը տուած է նոյն ժամանակներն իրենց բոլոր տարւան պաշարը մոլորեցուց: Հասարակ Աֆրիկոյ (սօնա) աս տղաման օրինակ կրնայ ըլլալ: Եւ դատարկ անասնիկն աշունն նշի, կաղնի, բնկուցի եւ արիշ ասանց նման պտուղ կ'առնէ մը մասնաւոր համարանոցի մը մէջ կը մոլորէ, զորն որ հասարակորէն ծեր ծառի մը բունին մէջ կը շինէ: Ամէն մէկ Աֆրիկոյ իրեն համար քանի մ'այսպիսի համարանոցներ կ'ունենայ, զորոնք ձմեռը նաեւ եթէ ձիւնով ալ բոլորովին ծածկուած ըլլան զիբաւ, կը դանկ: Եւ համարանոցները ծածուկ պահելու մը մը նաեւ տարւոյն պտուղաւ ժամանակն ալ կը շարունակէ, այնպէս որ իր աւելցած պաշարներն ալ, որոնց ոչ հարկաւորութիւն չունի, նոյն պտուղութեամբ կը պահէ:

Այնի դարձեալի աղբում մ'ունի Աֆրիկոյի մէջ գտնուող կրծող անասնոց տեսակ մը, որուն բնապատուութիւնը Լաֆֆօ քէթ անուանէր. կու տան եւ հասարակ ձաղարի (սօնա) շատ նմանութիւն ունի: Եւ անասունը նոյն տեսակէր կրին երկայն ձմեռան համար բոլոր ամառը խոտ կը մոլորէ, ան կերպով որով գեղացիք իրենց անասնոց համար ձմեռան խոտ կը պատրաստեն: Իր սուր ակամակովը դաշտերուն մէջէն ամենէն պարարտ անկերը կ'որոշէն ետեւ, զանոնք արեւի մէջ կը տալածէ ու կը չորցնէ. ետքը կ'ըսէ կ'ըսէ մոլորած անձրեւէն եւ ձիւնէն ապահով տեղ մը կը տանի կը գիտէ: Ան ասէն իր բնակարանէն մինչեւ աս խոտի համարանոցին մէջակող ստոր երկրէն ձմեռայ մը կը փորէ, եւ կը սկսի անոր ըստ ամենայնի մէջէն կամ կենդանի ուտելով, յառաջ երթալ:

Անանց փայ մասնաւոր տեսակ բնական աղբում մ'ալ, որն որ իրենց անհատը պահելու կը ծառայէ, անասնոցն ան արուեստն է, որով անոնք իրենց բնակարանները կը շինեն: Արդէն մեղուին ձորասարագործ ընդհանրուն շինութեան փայ խօսեցանք. բայց անասնոց մէջ աս աղբման շատ ուրիշ պայմանով օրինակները կը տեսնուին: Մետաքսի որդի իր հիւսած բարակաման եւ սրան լինի լինելի իրեն պատիտն կամ բնակարան մը կը պատրաստէ, որուն մէջ կը մնայ մինչեւ որ լինի լինելի կերպարանը տուած նորէն դուրս ելլէ: Գերմանական մեծ ըստած անասունը, պղտիկ աւանակի մըն է, որն որ եւրոպայի եւ Ասիայի դաշտերը կը բնակէ, եւ շատ անգամ երկրագործներու մէջ միտ կու տայ: Ասիկոյ գիտնի տակ զանազան խորշերով բնակարան մը կը շինէ որոնք ամէն իրարու հետ մասնաւոր ձաղարիներով կապուած են: Բնակարանն երկու ծախով գրախ հետ կը հաղորդուի. ասոնցմէ մէկն ուղիղ խորշակի ձեւ ունի, եւ անասնոյն մտնելու եւ ելլելու դրան տեղ կը ծառայէ, իսկ միւսը ծռու խորշակի մը պէս է, ուսկից անասունն իր բնակարանն շինութեան տակն երբ հոգը գուր կը լծալէ: Իսորչերէն մէկն իր ննջարանն է, անոր համար ալ չոր խոտով ծածկուած է եւ շատ մաքուր կը պահուի. միւս խորշերը պաշարի համարանոցներ են, որոնց մէջ անասնիկը ձմեռան համար առատ պաշար մը կը լցնէ: Համարանոցներուն ձեւն հասարակորէն կըրէ եւ 8—10 մասնաւոր արամագիծ կ'ունենայ: Էդ գերմանական մեծն որ երբեք արուն հետ չիբնակիր, իր

բնակարանն քանի մը հետ մուտքեր կը շինէ, որպէս զի իր ձաղարի երկէ լինումի մը յարձակում կրնայ ըլլան, դիւրաւ կարող ըլլան փախչիլ եւ ապաստիլ: Ձաղարուն բնակարանն երբեք պաշար չիգտնուիր, այլ միայն յարկ ու չոր խոտ, որոնցով միայն անոր ամէն կործնը կը պատէ, եւ կակուղ ու տաք անկողին մը կը պատրաստէ: Էդը տարին երկու կամ երեք անգամ վեցական ձագ կը հանէ եւ վեց շարանի շարի կաթով անուշանելէն ետքը բնակարանէն դուրս կը փրկուէ որ երկուն իրենց համար տեղ շինեն: Բնակարաններուն խորութիւնն անասնոյն տարիքէն կախում ունի. մէկ տարեկաններուն հագին երկրին երեսէն մէկ ամուշափ վար կ'ըլլայ, եւ տարուէ տարի աւելի եւս կը խորանալ, եւ մինչեւ հինգ ամուշափ խորութեան կը հասնի: Բոլոր շինութեանն արամագիծն, իր բնակութեանն ու պաշարի խորշը մէկտեղ անկողով, շատ անգամ 10—12 ամուշափ կ'ըլլայ:

Անասնապետը ըստած արդէն տեսնի զարմանալի կերպով մ'իքննի բնակարան կը շինեն: Եւ անց Անասնապետ կուտած անասնը գետնի մէջ խորշերը կը փորէ, որուն պատիւը հաստ աստիկով մը կը պատէ, աս հաստ աստիկովն վրայ դարձեալ մետաքսի նման աստիկով մ'ալ կ'ունենէ: Խոտակն վրայի կողմը հոգով ու աստիկով շինութեան գետնով մը կը դրոշէ, որն որ աստիկի լծերով շինութեան ծիւղով (բեղ) կը բացուի կը գոյալի: Գոնտիկն դրոշ կողմը խորասորտն է, որով անասունը զանիկոյ դրոշէն բնակ ուզած անոնք որքի ձանկերովը կրնայ գիւրաւ բնակ լու բնակ. իսկ ներքի կողմը մաղապտի նման երկւթով մը պատած է եւ 30—40 ծակեր ունի: Արդէն նիւս մտնելէն ետքը բերնին ձանկաձեւ կուտը կամ ակամակն աս ծակերուն մէջ կ'անցնէ ու աստիկները խորշին մետաքսապատ պատերուն վրայ գետնով հաստատուն կը կենայ, եւ այսպէս դուրս գոյ կը բանէ: Գուրս ելլելու զամ տակն, լծակն մը հերթով դուրս կը բուցուի եւ կարն ինքն իրեն կը գոյալի: Եւ տեսակ տարբեր Գոնտիկոյ կողմն եւ ուրիշ Գոնտիկոյ կողմն միտ իրկերներ կը բնակին:

Միջանոցներն անհամար տեսակներուն մէջ շատ զարմանալի բնակարան շինելու կերպեր կը տեսնուին: Արդէն շատերը ծառոց ու անկող աներները գոյարկով անոնց մէջ իրենց բնակարանն մը կը պատրաստեն: Ամառը ալ բամբակի լծերը եւ ուրիշ ասոր նման նիւթեր ժողովելով անոնցով կը կազմեն իրենց բնակարանը: Հասարակ ինչոյն որդի որն որ մաշտակներու, բրդէ, մետաքսէ, եւ այլն, զգետնելու այնչափ փութակար է, աս նիւթերէն հանած գերմանիկովը խորշակ մը կը շինէ եւ անոր մէջ կը մանէ կը կեդի, ուսկից կարն իրեն լծակն գուրս կ'ըլլէ: Եթէ աս խորշակն իր մարմնոյն համեմատութեամբ նեղ ըլլայ եւ կարող չըլլայ մէջը սղփել, զանիկոյ վրէն ի վար կը ձգուի ու նոր կտոր մը հիւսելով կը լցնեն:

Կը շարունակեն:

ՄԱՆԵՐԱԿԱՆՈՒՄ

Խաբարաւ Ժամանակ:

Փարիզի վաճառականներէն մէկն ուղիղ իր ծերութեան օրերը հանդիսաւ անցնելը գործքն է եւ քառուկա: Իր շահած ստակովը կրնար ա-

ղէկ տղրիլ, սակայն զինքն հաղապար մը չունէր, իր կենն ա. որդիքը շատոնց մասն էին. ուստի մասնեց որ իր ստակին մէկ մասը պատուաւոր մարդու մը ապրիլն դաշտմը որ անիկոյ ալ ապրի գիմացը զինքն հոգայ: Եւ խորհրդով իր վաճառականութեան ընկերին որդին որն որ աշխատակը Երեստասարդ մըն էր, եւ ժրջան կնոջ մը հետ կարգուած էր, իրեն կոնկէց եւ աս բանս առաջարկեց: Պատանին սիրով յանձն տուաւ, եւ ծերունին գրեթէ բոլոր ունեցածն անոր ձեռքն յանձնեց, այսինքն գնելով որ մինչեւ իր մահը զինքը խնամէ, եւ անկէ կարն ամէն բան իրեն ըլլայ: Այն ամիս ամէն բան շատ ուղիղ յառաջ գնաց, բայց կամայ կամաց բրաւութիւն եւ ագու հաւթիւն յառաջուն ինտիմէն եւ առատութեան տեղը բանեցին: Դեռ անոնց ըրած ամէն տղրութեանն օգուտ մը չէին ընէր:

() Ի մը երկու ամուսինը միտ գրին որ վաճառականն իր խցին մէջ փախուած մեծ գուճար մը օսկի ստակ կը համկեր. արդէն քանի մ'օր յառաջ երկուսէն արկղ մը գնած ու ասն բերած էր: Ասոր վրայ հոգը բոլորովին փոխուեցաւ, ու ընդհանրէ իր խնամակարները կարծեցին լծէ տեղէ մը նոր մասնագութիւն մ'առած է. յառաջուն աստակութիւնն եւ խնամքը նորէն սկսաւ եւ ծերունոյն օրերը քաղցրացաւ: Աս օրերս ծերը վախճանեցաւ. երկուսէն արկղը որուն բանակն կարիք չեղաւ. դանկ, մեծ կնոջով կրնարած էր. երկու ամուսին անհամբերութեամբ իր կտակն բացուելուն կը սպասէին, յառաջով որ արկղը մէջն օսկիներն իրենց ձգուած է: Այն ըստեւ դարին մը կանուեցաւ. որ ան խորհրդաւոր արկղը բանաց. արկղը կը բացուի եւ մէջը մինչեւ բերանը լցուեւ քարի կտորներ կը տեսնուին վրան ալ ինչով մը որուն վրայ ոյսպէս գրուած էր: “Հարկ եղաւ որ խորհրդաւորութեան ձեւը պարնեմ որպէս զի զձեզ ստիպեմ ձեր յանձն առած պայմանը կատարելու: Երկու մէջ համարած օսկիներն շարեկամներէս մէկը տուած էր: Իմ պարագ արկղը ձեզի լծող կու տամ”: Ով կրնայ ստորագրել երկու ամուսնոց կատարելութեանն որոնք ծերունի վաճառականին վառաւոր յաղաթաւորութիւն մ'ընէր տուած եւ իր գեւրկանին համար գեղեցիկ գերեզմանաքար մը գնած էին:

Լոնտոնի վաճառականներէն:

Անցած տարի Լոնտոնի մէջ 56,786 հոգի մեւսան, որոնցմէ 10,381 հոգի աղքատանոցներու եւ բարերարան շէնքերու մէջ կը բնակէր: Գրեթէ ամէն իրիկուն աղքատանոցաց աղքատն հաղարաւոր մարդիկ կը փնտռէին, փան զի աս շէնքերը միշտ լցուեւ են: Այսպէս փայ տարին 500 հոգի իւսմիւղ դեռնի մէջ կը խոգուին, որոնց մեծ մասը գերմանականներ են: Ոստիկանութեան ծանօթ շարագործները հետեւեալներն են. 107 աւաղակ, 110 տուն ու խանութ մտնող դուղ, 773 արուեստով քահաճաւ, 3657 հասարակ դոպ, որոնց մէջ կ'ընթան պարուստներ յարմար արկիները զիտող եւ ծանուցանող լրտեսներ, գոգոյած բաներ պահող եւ այլն. 11 ձիու դոպ, 141 շան դոպ, 3 դրամանեղներու գլուխ, 28 մասնաւոր դրամանեղ, 317 սուտ ստակ տարածող, 192 խորհրդ, 2768 աղմուկ հանող (որպէս զի նոյն աղմկին մէջ իրենց գոյ ընկերները գործք տեսնեն), 1205 պատարկաշրջիկ, եւ այլն:

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԳՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑԳԸ

1857 ՅԱՆՎԱՐ 27 (15) 29 (17) 30 (18) 1 (19) 2 (20) 3 (21) :									
Վաճառարան 100 հոգանալ ֆի. արեւ. ֆիւր.	86	—	86	86	86	86	2 ամիս	տեսու.	նորը
Եւ կարող ըլլալ 100 ընդ միջին ֆիւր.	103	—	103 1/2	103	103 1/2	103 1/2	3 1/2	—	—
Իրիկուն 300 ֆուրսան. իրաւ.	—	—	—	—	—	—	2	—	—
Լոնտոն 1 ֆուրսան արեւելի.	10.8	—	10.8	10.7	10.8	10.8 1/2	3	—	—
Համարակ 100 մարդ կանգող.	76 1/2	—	76 3/4	76 1/2	76 1/2	76 1/2	2	—	—
Բարեկար 300 ֆուրսան.	120 1/2	—	120 1/2	120 1/2	121	121	2	—	—
Իրիկուն 300 աւաղակներ փուր.	103 1/2	—	103	103	103	103	2	—	—
Փարիզ 300 ֆուրսան.	121	—	120 1/2	120 1/2	121 1/2	121 1/2	2	—	—
Փարիզ ֆուրսան աս. Գրիս 120 ֆուր.	103 1/2	—	103 1/2	103 1/2	103 1/2	103 1/2	2	—	—
Գրիս 120 ֆուրսան. արեւ. ֆիւր.	—	—	—	—	—	—	31	որ	—
Պարիզ 2	263 1/2	—	263 1/2	263 1/2	263 1/2	263 1/2	31	—	—
Վերապաշտ. ֆիւրսան.	8	—	8	8	8	8	—	—	—
Աղջիկ (Աղջիկ)	1 1/2	—	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	—	—	—